

Isotype-pictogrammen van de Oostenrijkse filosoof Otto Neuratz en vormgever Gerd Arntz uit de jaren dertig, te zien in het Centraal Museum in Utrecht.

Een hamertje voor de mijnbouw

Vormgeving Lovely Language

- ▶ Oude pictogrammen hebben nog zeggingskracht.
- ▶ Leuk spel: raden wat de betekenis was.

UTRECHT 'Onderwijzen via het oog wordt steeds belangrijker.' Het is een uitspraak die je zo vandaag in de krant zou kunnen lezen. Toch werd deze voorspelling al bijna een eeuw geleden gedaan door de Oostenrijkse filosoof Otto Neuratz (1882-1945). Om een eerste aanzet te geven, ontwikkelde hij met kunstenaar en vormgever Gerd Arntz (1900-1988) rond 1930 een nieuwe manier van communiceren met beelden. *Isotype*, zoals hij deze visuele taal noemde, bestond uit ruim vierduizend pictogrammen. Een wereld zonder dit beeld-

schrift is anno 2007 niet meer voor te stellen, maar destijds betekende het een revolutie. Het is geen toeval dat uitgerekend begin vorige eeuw deze taal werd opgesteld. De opkomst van radio, telefoon en dagelijkse kranten vereiste een nieuwe, directe manier van communiceren.

De expositie *Lovely Language* in het Centraal Museum in Utrecht is gewijd aan dit kolossale alfabet zonder letters. Het is een leuk spel: raden wat de oorspronkelijke betekenis van de pictogrammen was, en vervolgens de hedendaagse associaties aftasten. Sommige beelden hebben nog niets aan zeggingskracht ingeboet. In de laatste editie van de *Bosatlas* zou je ze kunnen tegenkomen: het hamertje voor mijnbouw of de fabriek voor zware industrie. De enveloppe markeert nog steeds over de hele wereld een postkantoor.

Tegelijkertijd scheppen sommige beelden verwarring. Een sigaar

bijvoorbeeld. Destijds betekende dat waarschijnlijk: roken toegestaan. En nu? Een bestuurskamer? Een bejaardensoos?

Dat pictogrammen cultureel bepaald kunnen zijn, blijkt uit het beeld van de arbeider die de socialist Arntz maakte. Met rechte rug en in looppas straalt zijn arbeider

Hoe geniepig nestelen beelden zich in ons collectieve geheugen

trots en vastberadenheid uit. Een Amerikaanse tijdgenoot tekende een kwetsbare en onderdrukte arbeider met hangend hoofd, de handen sukkelig in de zakken.

Om aan te tonen dat pictogrammen evenmin een statische taal zijn, worden op *Lovely Language* ook moderne pictogrammen getoond. Het taaloverstijgende medium in-

ternet kan zelfs niet meer zonder. Icoontjes als het zandloperkje of een luidspreekertje met geluidsgolven worden wereldwijd herkend. Hoe geniepig zulke beelden zich in ons collectieve geheugen kunnen nestelen, legt een alfabet van letters uit herkenbare logo's pijnlijk bloot. De speelse Y van Yahoo, de zware C van Coca Cola of de kinderlijke L van Lego - we kunnen ze moeiteloos lezen, maar eigenlijk hebben ze ander functie: koop mij.

Lovely Language is de dragende expositie van Utrecht Manifest, het tweejaarlijkse designevenement dat dit jaar *social design* als thema heeft. Vandaar dat de expositie de ondertitel *Woorden verdelen, beelden verenigen* meekreeg. Dat beeldtaal een waardevolle bijdrage aan een overzichtelijkere en daarom ook veiligere wereld kan leveren, blijkt uit *A safe place*, de presentatie van een serie pictogrammen voor opvangcentra in

rampgebieden van grafisch ontwerpers Gert en Derk Dumbar, vader en zoon.

Opvallend is vooral dat de crisispictogrammen van de Dumbars net als gesproken taal een emotionele lading hebben. Een hulppost voor mensen met psychische problemen is aangeduid door een hoofd met een kronkelig doolhof op de plaats van de hersenen. Naast vorm speelt ook kleur een rol: rood betekent een verbod, groen bevat medische informatie en geel is een waarschuwing. Al slaan ze soms ook de plank mis. De boodschap van een mannetje dat wegrent voor een huizenhoge golf is even duidelijk als verwarrend - niets is immers zo onvoorspelbaar als een tsunami.

Jeroen Junte

Lovely Language en A safe place. Centraal Museum, Nicolaaskerkhof 10 in Utrecht, tot en met 13 januari 2008. www.utrechtmanifest.nl